

AMCANION LLESIANT AR GYFER CWM TAF (DRAFFT)

Cyflwyniad:

Mae llesiant yn gydbwysedd rhwng yr adnoddau sydd gennym ni a'r heriau sy'n ein hwynebu ni. Mae ein llesiant yn cynnwys ein hiechyd meddwl a chorfforol, yn ogystal â boddhad yn ein bywydau. Rydyn ni wedi ymgysylltu â'n cymunedau ni yn rhan o'r Aseiad Llesiant a hefyd edrych ar wybodaeth leol a thystiolaeth o'r hyn sy'n gweithio. Mae'r Amcanion a'r Camau hyn yn amlinellu'r cynllun ar gyfer y pum mlynedd nesaf i wella llesiant yn ardal Cwm Taf.

Thema: Cymunedau cydnerth a llesiant

Amcan drafft 1:

Hyrwyddo cymunedau diogel, cadarn a ffyniannus i wella llesiant trigolion ac ymwelwyr ac adeiladu ar asedau ein cymunedau.

Gwybodaeth a ddaeth o'r Aseiad Llesiant:

Mae teimlo'n rhan o gymuned, neu deimlo eich bod chi'n perthyn, yn gwneud gwahaniaeth enfawr i lesiant. Mae naws gymunedol gref iawn mewn llawer o'r cymunedau yn ardal Cwm Taf. Rydyn ni wedi clywed gan sawl grŵp o bobl sy'n awyddus i wneud gwahaniaeth i lesiant, ond, sydd ddim yn gwybod ble i ddechrau, a all fod yn rhwystredig. Mae iaith, hanes, cerddoriaeth, theatr, ysgrifennu, dawn, celf, chwaraeon, gwyliau, y cyfryngau a gwleidyddiaeth i gyd yn rhan o ddiwylliant ardal Cwm Taf.

Mae adeiladau yn ein cymunedau yn rhoi cyfle i bobl ddod at ei gilydd a chael gafael ar wybodaeth. Ar draws ardal Cwm Taf, mae sawl enghraifft lwyddiannus o grwpiau cymuned yn cymryd adeiladau cymunedol drosodd.

Mae gan y bobl sy'n ymwneud â gweithgareddau diwylliannol yn ardal Cwm Taf yr amser, y sgiliau a'r cysylltiadau maen nhw'n fodlon eu rhannu â'u cymunedau. Mae gwirfoddoli, dysgu sgiliau newydd a rhoi amser ac arian yn ôl i'n cymunedau ni i wneud gwahaniaeth i bobl eraill, ac ar gyfer y dyfodol, yn ein helpu ni i deimlo'n dda am ein hunain. Mae gwirfoddoli wrth wraidd llesiant. Mae gwirfoddolwyr yn bwysig iawn i grwpiau cymuned neu fusnesau yn ardal Cwm Taf, tra ar yr un pryd, maen nhw'n rhoi cyfle i eraill gymryd rhan yn eu cymuned a theimlo'n rhan o rywbeth. Yn ardal Cwm Taf, mae pobl wrth eu bodd gyda'r tirweddau hardd a'r mannau 'gwyrdd' deniadol. Mae amgylchoedd naturiol yn bwysig o ran gwneud i bobl deimlo'n falch, yn gadarnhaol ac yn hapus. Mewn llawer o gymunedau yn ardal Cwm Taf, mae gan bobl ddiddordeb mewn cymryd cyfrifoldeb am y mannau awyr agored a gwneud yn siŵr eu bod nhw'n aros yn ddeniadol, yn lân ac yn ddiogel i gael chwarae a threulio amser ynddyn nhw.

Mae teimlo'n ddiogel yn bwysig i ansawdd bywyd pobl. Serch hynny, mae pobl wedi dweud wrthon ni fod trosedd ac ymddygiad gwrthgymdeithasol yn eu rhwystro nhw rhag defnyddio a mwynhau eu hamgylchedd lleol.

Mae profiadau plant yn ystod eu plentynod yn dylanwadu'n gryf ar eu cyfleoedd mewn bywyd. Dydy plant o deuluoedd tlotach ddim yn cyflawni cystal mewn addysg. Yn y tymor hwy, mae hyn yn effeithio ar eu rhagolygon cyflogaeth ac incwm yn y dyfodol.

Camau:

Yr hyn byddwn ni'n ei wneud

Tymor byr (hyd at bum mlynedd)

1. **Datblygu Parthau Cymunedol fel dull sy'n seiliedig ar leoedd, gan ganolbwyntio ar wella deilliannau ar gyfer ein trigolion sy'n wynebu'r heriau mwyaf.** Ar y cyd â'n cymunedau ni, byddwn ni'n ceisio cysylltu ein gwasanaethau â'i gilydd wrth galon ein cymunedau. Gall Profiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod ('ACE') arwain, yn aml, at ddeilliannau gwael ar gyfer ein plant a pharhau hyd nes eu bod nhw'n oedolion. Trwy weithio gyda'n gilydd, byddwn ni'n darparu hyfforddiant a sgiliau ar gyfer ein staff a'n cymunedau ni. Bydd hyn yn atal ac yn lleihau effaith Profiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod ac yn helpu ein holl ddinasyddion i ffynnu.
  - a. Bydd y dull yn dechrau mewn dwy gymuned – y Gurnos a phen uchaf Cwm Rhondda Fach – i ddangos sut bydd yn gweithio. Bydd y Parthau'n cael eu meithrin ar y cyd â'r cymunedau lleol. Mae ardal Cwm Taf wedi ei dewis fel un o bum arloeswr y rhaglen Rhoi Plant yn Gyntaf, a bydd unrhyw gymorth gan Lywodraeth Cymru yn cael ei gynnwys yn y dull Parthau Cymunedol ym **mlynnyddoedd 1–2**.
  - b. Bydd yr hyn a fydd yn cael ei ddysgu yn y cymunedau hyn yn cael ei ddefnyddio wrth roi'r dull ar waith ar draws cymunedau yn ardal Cwm Taf, gan roi blaenoriaeth i'r ardaloedd lle mae'r angen mwyaf. **Blynnyddoedd 2–5**
2. **Helpu i gynyddu gwirfoddoli yn ein cymunedau.** Rydyn ni'n cydnabod bod pobl yn awyddus i deimlo'n rhan o'u cymuned nhw a bod llawer yn awyddus i gynnig sgiliau a chysylltiadau, felly, byddwn ni'n helpu i ddileu unrhyw rwystrau i wirfoddoli a chymryd cam yn ôl pan fydd y gymuned yn meithrin ei llwyddiant ei hun. Bydd y gwaith yma'n cynnwys:
  - a. Gweithio gyda'n cymunedau ni i ddeall yr hyn sy'n bwysig iddyn nhw a sut gallwn ni, gyda'n gilydd, helpu i adeiladu cymorth ar gyfer gwella.
  - b. Llunio rhestr o bobl sy'n awyddus i wirfoddoli, ynghyd â'u diddordebau, eu hadnoddau a'u sgiliau penodol nhw. Bydd hwn yn gyfle i blant, pobl ifainc ac oedolion – er enghraifft, cysylltu cyfleoedd i bobl ifainc sy'n dilyn cwrs Bagloriaeth Cymru neu Wobr Dug Caeredin â chyfleoedd gwirfoddoli lleol.
  - c. Hysbysebu cyfleoedd gwirfoddoli ar ran grwpiau cymuned, y trydydd sector, sefydliadau gwasanaeth cyhoeddus, a busnesau.
  - d. Rhoi cymorth ynglŷn â'r agweddau swyddogol ar wirfoddoli – er enghraifft, gwiriadau gan y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd, cyngor ar faterion goruchwyllo, ac asesiadau risg iechyd a diogelwch.
  - e. Datblygu system gwobrwyo i gydnabod ac i ddathlu gwaith gwirfoddoli, a'i gyflawniadau, yn ein cymunedau.
3. **Gweithio gyda'n cymunedau ni i ddarparu cysylltiadau a gwasanaeth cyfeirio at gymorth sydd ar gael gan grwpiau'r gymuned, y sector cyhoeddus, a busnesau, yn y cymunedau hynny ac yn agos atyn nhw** – er enghraifft, Ein Cwm Taf, DEWIS, hysbysfyrddau yn y gymuned, hybiau cymunedau yn rhan o'r Parthau Cymunedol, arwyddion.

- 4. Gweithio gyda chymunedau sydd eisiau rheoli a gwella eu hamgylchedd lleol, a rhoi cymorth iddyn nhw.** Dywedodd pobl wrthon ni eu bod nhw eisiau byw mewn amgylchedd diogel a glân. Ar draws y cymoedd mae nifer gynyddol o unigolion a grwpiau sydd eisiau defnyddio, rheoli, a chymryd perchnogaeth o'u mannau gwyrdd, agored, lleol. Yn ogystal â dod â phobl at ei gilydd, bydd hyn yn gwella iechyd meddwl a chorfforol, yn fuddiol i fywyd gwyllt, ac yn dod ag ymdeimlad o berchnogaeth i fannau sy'n gallu meithrin balchder lleol a lleihau trosedd ac ymddygiad gwrthgymdeithasol. Byddwn ni'n annog ac yn cefnogi trwy:
- Helpu grwpiau i gymryd perchnogaeth neu fabwysiadu mannau gwyrdd agored.
  - Helpu grwpiau i wella adeiladau wedi dirywio ar gyfer defnydd gan y gymuned.
  - Helpu grwpiau i ddatblygu gweithgareddau creadigol yn ein mannau cymunedol.
  - Rhoi cymorth i bobl ag iechyd meddwl gwael, sy'n unig, neu sydd wedi difrodi'r amgylchedd lleol, i fod yn rhan o brosiectau lleol.

Tymor canolig (hyd at 10 mlynedd)

- Rhwydwaith integredig o wirfoddolwyr yn y gymuned a gwasanaethau cyhoeddus sy'n gwybod am faterion yn ymwneud â Phrofiadau Niweidiol yn ystod Plentynod a chymunedau ffyniannus.
- Mannau gwyrdd ac amgylchoedd diogel a dymunol lle mae pobl yn falch o gael byw a chymryd rhan.

Tymor hir (10–30 o flynyddoedd)

- Rhwydwaith integredig sy'n dylunio gwasanaethau i fodloni dyheadau trigolion ac ymwelwyr.

Thema: Ffordd o fyw, iechyd a bod yn agored i niwed (atal ac ymyrraeth gynnar)

Amcan drafft 2:

Helpu pobl i fyw bywyd hir ac iach a goresgyn unrhyw heriau.

Gwybodaeth a ddaeth o'r Asesiad Llesiant:

Mae tystiolaeth yn dweud wrthon ni fod rhaglenni sy'n cefnogi llesiant plant yn werth da am arian oherwydd bod rhaglenni blynyddoedd cynnar yn aml yn llai drud na'r gwasanaethau sydd eu hangen i ymdrin â phroblemau sy'n cael eu hachosi gan ddatblygiad gwael mewn plant. Rydyn ni'n gwybod bod chwarae a threulio amser yn yr awyr agored yn gwella iechyd. Dydy un plentyn ym mhob pedwar yng Nghymru byth yn chwarae yn yr awyr agored. Mae plant yn ardal Cwm Taf yn mwynhau gweithgareddau heriol, awyr agored, ond maen nhw o'r farn bod yna ddiffyg o'r math yma o weithgareddau iddyn nhw gael cymryd rhan ynddyn nhw.

Does dim digon o bobl yn defnyddio ein mannau awyr agored i gadw'n heini ac yn iach. Mae lefelau gweithgaredd corfforol oedolion yn ardal Cwm Taf ymhlith yr isaf

yng Nghymru. Mae angen i ni wneud yn siŵr bod cynifer o bobl ag sy'n bosibl yn deall y manteision iechyd meddwl a chorfforol o dreulio amser yn yr awyr agored a gwybod faint y gall bod yn yr awyr agored wella eu llesiant. Mae gan ardal Cwm Taf y lefelau uchaf yng Nghymru o ran salwch meddwl a llesiant gwael.

Mae angen i bobl hefyd wybod ble y gallan nhw fynd a beth allan nhw ei wneud, a gwybod sut y gall y manau awyr agored, natur a bywyd gwyllt gael effaith gadarnhaol arnyn nhw. Mae defnyddio llwybrau troed neu lwybrau beicio i fynd o le i le (teithio llesol) yn ein helpu ni i gadw'n heini. Mae hefyd yn golygu bod pobl yn gallu cyrraedd manau na fyddan nhw fel arall yn gallu eu cyrraedd, i gymryd rhan mewn gweithgareddau neu i weithio yno.

Mae iaith, hanes, cerddoriaeth, theatr, ysgrifennu, dawns, celf, chwaraeon, gwyliau, y cyfryngau a gwleidyddiaeth i gyd yn rhan o ddiwylliant ardal Cwm Taf. Os ydyn ni'n ystyried perthyn i gymuned, dyma fan cychwyn da. Mae naws gymunedol yn cysylltu pobl, yn eu gwneud nhw'n hapus ac yn gwella llesiant, a diwylliant sydd wrth wraidd hyn. Y dirwedd, yr adeiladau, yr amgylchedd naturiol a'r ieithoedd sy'n cael eu siarad yn ardal Cwm Taf yw'r pethau sy'n helpu pobl i deimlo eu bod nhw'n perthyn, ac mae hynny'n cael effaith gadarnhaol ar hapusrwydd a llesiant.

Camau:

Yr hyn byddwn ni'n ei wneud

Tymor byr (hyd at bum mlynedd)

1. **Targeddu ein cymorth ar yr heriau mwyaf, gan weithio gyda'n cymunedau ni i sicrhau bod pawb yn cael y cyfle gorau i fyw bywyd hir a hapus.** Atal pethau cyn iddyn nhw ddigwydd sy'n gwneud y synnwyr gorau, ond, os na allwn ni eu hatal nhw, byddwn ni'n gweithredu yn gynnar i helpu i wella pethau ac i atal pethau rhag mynd yn waeth. Mae rhai meysydd lle mae'r dull yma'n cael effaith hyd yn oed yn well:
  - a. Y blynyddoedd cynnar ac, yn enwedig, yn ystod y 1,000 o ddyddiau cyntaf rhwng beichiogrwydd a phen-blwydd y plentyn yn ddwy flwydd oed, yw'r cyfnod pwysicaf o ran datblygiad. Ar y cyd â rhieni, darpar rieni, a darparwyr gofal plant, gallwn ni helpu i ddarparu'r amgylchedd gorau ar gyfer ein plant ni gael dechrau da mewn bywyd. Mae'n ddull sy'n gallu helpu ein pobl ieuengaf ni i gael y deilliannau gorau mewn bywyd. Cymorth ar y cyd o ran materion Profiadau Niweidiol yn ystod Plentynod i atal deilliannau gwaeth yn ddiweddarach mewn bywyd – dull partneriaeth, hyfforddiant yn y gymuned mewn materion Profiadau Niweidiol yn ystod Plentynod a dulliau magu plant da.
  - b. Mewn Parthau Cymunedol gallwn ni weithio gyda'n gilydd i helpu i oresgyn yr heriau sy'n wynebu pobl, gan gynnwys helpu i ennill sgiliau, gwasanaethau, cysylltu â chyfleoedd gwirfoddoli neu swyddi lleol, neu gymryd rhan mewn gweithgareddau lleol. Trwy weithio gyda'n cymunedau ni, a dod â'n gwasanaethau ni at ei gilydd, gallwn ni helpu i gael y cymorth cywir i'r bobl gywir ar yr adeg gywir.
  - c. Cydweithio â phobl hŷn i gadw'n heini ac yn iach am gyhyd ag sy'n bosibl er budd pennaf pawb. Rydyn ni'n gwybod bod byw'n hirach yn golygu ei bod hi'n bwysicach fyth ein bod ni'n gallu bod yn ddigon iach i gael mwynhau ein

blynyddoedd hŷn. Dyma adeg, wrth i lawer o bobl ymddeol, pan gawn ni dreulio mwy o amser yn rhan o'n cymunedau ni. Mae cadw'n brysur, cymryd rhan, a mwynhau bywyd iach yn ein helpu ni i fyw'n hirach.

2. **Gweithio gyda'n gilydd fel gwasanaethau cyhoeddus, a chyda'n cymunedau ni, i leihau lefelau gordewdra.** Wrth i lefelau gordewdra ymhlith plant ac oedolion gynyddu yn ardal Cwm Taf, mae'n cael effaith wael ar ein hiechyd ni – yn gorfforol ac yn feddyliol. Mae llawer o achosion, gan gynnwys mynediad gwael at fwyd iach, lefelau isel o ymarfer corff, mynediad rhwydd at fwyd parod, dibyniaeth ar geir, bwyta er cysur oherwydd profiadau gwael ac incwm bach, a llawer yn rhagor. Does dim ateb syml, felly, mae angen i ni gydweithio i wella'r sefyllfa. Dyma rai dulliau cydweithio:
  - a. Sicrhau llwybrau diogel i ysgolion, canolfannau yn y gymuned, mannau yn yr awyr agored, a safleoedd Metro i annog pobl i gerdded ac i feicio.
  - b. Integreiddio gweithgareddau awyr agored yn rhan o fywyd bob dydd – er enghraifft, Milltir y Dydd a dysgu yn yr awyr agored yn yr ysgol, amlygu llwybrau cerdded ger gweithleoedd i annog gweithgareddau yn ystod egwyliau, llwybrau cerdded ym mhob cymuned.
  - c. Gwella bwydlenni mewn siopau bwyd dan reolaeth y sector cyhoeddus i gynnig dewis mwy iach.
  - d. Defnyddio ein Cynlluniau Datblygu Lleol, cyfreithiau cynllunio a thir sy'n eiddo cyhoeddus i gynyddu mynediad diogel i fannau yn yr awyr agored, llwybrau cerdded a beicio, â dewis iach o fannau gwerthu bwyd.
3. **Hyrwyddo ffyrdd iach o fyw drwy'r dull “un ymddygiad iach arall” ymhlith yr holl staff a holl ddefnyddwyr y gwasanaethau.** Dyma'r pum ymddygiad iach:
  - Dim ysmegu
  - Cynnal pwysau iach
  - Ymarfer corff rheolaidd yn unol â chanllawiau cenedlaethol
  - Bwyta diet iach, sy'n cynnwys pum dogn o ffrwythau a llysiau y dydd
  - Lleihau camddefnyddio alcohol a sylweddauByddwn ni'n:
  - a. **Hyrwyddo ymddygiad iach ymhlith ein staff.** Mae ein staff ni cyfystyr â chwarter y gweithlu yn ardal Cwm Taf ac yn cael effaith fawr ar ein cymunedau, gyda'r rhan fwyaf o'r aelodau o staff yn byw yn yr ardal. Byddwn ni'n rhoi cymorth i'n staff ni i wella ymddygiad iach drwy ddarparu gweithleoedd iach a thrwy gefnogi gwirfoddoli.
  - b. **Hyrwyddo ymddygiad iach ymhlith defnyddwyr ein gwasanaethau.** Defnyddwyr ein gwasanaethau ni yw poblogaeth ein hardal ni. Byddwn ni'n hyrwyddo cyfleoedd lleol a gwasanaethau cymorth, ac yn annog ein cymuned ni i fanteisio arnyn nhw, mewn ffordd gydlynol, gan ddarparu gwybodaeth ddibynadwy, gwasanaeth cyfeirio a mynediad at wasanaethau.

Tymor canolig (hyd at 10 mlynedd)

- **Lleihau eiddilwch ein poblogaeth sy'n heneiddio drwy wella cyfradd y boblogaeth sydd â phedwar neu bum ymddygiad iach i 20%.**

Tymor hir (10–30 o flynyddoedd)

- **Gwella'r cyfraddau disgwyliad oes iach a disgwyliad oes yn ardal Cwm Taf i gyfartaledd Cymru.**

Thema: Economi a seilwaith (yr egwyddor datblygu cynaliadwy)

Amcan drafft 3:

Magu economi leol, gydnherth, â seilwaith sy'n denu pobl i fyw, i weithio ac i chwarae yn ardal Cwm Taf.

Gwybodaeth a ddaeth o'r Asesiad Llesiant:

Pan fyddwn ni'n sôn am yr economi, rydyn ni'n sôn am bopeth sy'n ei gwneud hi'n bosibl i'n cymunedau ni fod yn llwyddiannus. Mae hyn yn cynnwys y swyddi a'r sgiliau sydd gyda ni, sut rydyn ni'n gwneud arian a sut rydyn ni'n gwario arian. Mae llesiant economaidd yn rhan bwysig o lesiant cyffredinol am ei fod yn ein helpu ni i deimlo'n ddiogel, yn gyfforddus a bod gyda ni reolaeth dros ein bywydau. Mae bod mewn cyflogaeth yn dda i'n hiechyd ni. Gall ein llesiant ni hefyd gael ei effeithio gan yr amgylchoedd adeiledig a naturiol sydd gyda ni, sy'n ymwneud â sut rydyn ni'n cynllunio ac yn adeiladu ein trefi a'n cymunedau ni. Os yw pobl a busnesau yn llwyddo, gall hyn gael effaith gadarnhaol iawn ar ddod â mwy o'r un peth i gymunedau a rhoi rhywbeth i gymunedau ei rannu a bod yn falch ohono. Drwy ymuno â phobl eraill, efallai y byddwn ni'n ein cael ein hunain yn gwneud rhywbeth newydd, dysgu rhywbeth neu'n mynd i rywle rydyn ni'n ei fwynhau, neu mae hynny'n agor drysau i ffrindiau newydd, sgiliau newydd a llesiant gwell. Mae ein milltir sgwâr ni'n cael dylanwad mawr ar ein llesiant ni, gyda chysylltiadau penodol rhwng tai ac iechyd meddwl a chorfforol. Gall defnyddio'r Cynlluniau Datblygu Lleol fel cyfle i dargedu gwaith adfywio cymdogaethau difreintiedig arwain at wella iechyd meddwl a chorfforol a llesiant cyffredinol. Mae ardaloedd mawr yn ardal Cwm Taf o dan berchnogaeth a rheolaeth gyhoeddus. Mae llawer o'n manau gwyrdd ni, yn enwedig coedwigoedd a choetiroedd, yn agos at gymunedau, sy'n golygu bod cyfleoedd i sefydliadau gwasanaeth cyhoeddus, busnesau a chymunedau weithio gyda'i gilydd a gwneud y gorau o'r manau yma. Mae defnyddio llwybrau cerdded a beicio i deithio o le i le yn golygu bod modd i bobl fynd i leoedd na fydden nhw, o bosibl, yn gallu eu cyrraedd fel arall, ac i gymryd rhan mewn gweithgareddau neu i weithio yno. Mae hyn hefyd yn helpu i gadw lefel y llygredd yn is, ac yn helpu pobl i gadw'n brysur ac yn iach.

Camau:

Yr hyn byddwn ni'n ei wneud

Tymor byr (hyd at bum mlynedd)

1. **Gwneud y mwyaf o'r cyfleoedd buddsoddi ac elwa sydd ynghlwm wrth y Fargen Ddinesig, sydd werth £1.229 biliwn, yn ardal Cwm Taf.** Mae'r Fargen Ddinesig yn gyfle i ddenu buddsoddiad, yn enwedig ym maes technoleg cyfathrebu arloesol, ac i hyrwyddo datblygu mewn ardaloedd â'r gwasanaeth Metro. Datblygu'r gwasanaeth Metro fel rhwydwaith teithio llesol, cynaliadwy, integredig, ar draws y rhanbarth gan ddefnyddio cyfuniad o reilffordd trwm

(trenau trydan a diesel modern), rheilffordd ysgafn (neu dramiau), bws cyflym a chysylltiadau teithio llesol. Bydd y gwasanaeth Metro yn defnyddio'r un tocyn ar draws dulliau cludiant ac, o leiaf, bedwar o gysylltiadau, hyd at 12 o gysylltiadau, bob awr. Bydd hefyd deithiau cyflymach a fydd yn darparu rhwydwaith "cyrraedd a mynd". Dyma rai o gyfleoedd y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus:

- a. Manteisio i'r eithaf ar gyfleoedd i adfywio'r ardaloedd â'r gwasanaeth Metro:
  - i. Gwaith rheoli asedau eiddo/tir y sector cyhoeddus i amlygu cyfleoedd defnydd ar y cyd / datblygu yn agos at safleoedd Metro.
  - ii. Cymorth i arloeswyr, entrepreneuriaid, busnesau bach a mentrau cymdeithasol, yn ogystal â'r maes arloesi a thechnolegau gwybodaeth a chyfathrebu.
- b. Dull cydlynol ar gyfer datblygiadau tai ac economaidd, a chynllunio tir cynaliadwy ar draws y rhanbarth, gan leihau tagfeydd a'r llygredd cysylltiedig, gwneud y mwyaf o ailddatblygu safleoedd tir llwyd a chyfyngu ar ddatblygu tir glas.

2. Magu a hyrwyddo twristiaeth gan ddefnyddio asedau ein hamgylchedd naturiol, hardd, ein treftadaeth a'n diwylliant ni er budd iechyd, ffyniant a llesiant y gymuned gyfan. Dyma rai meysydd i'w datblygu:

- a. Canolfannau a rhwydweithiau beicio a beicio mynydd¹ a'r cysylltiadau â Pharc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog.
- b. Mapio asedau adeiladau a safleoedd treftadaeth a diwylliannol gan haneswyr lleol, stiwardiaid cymunedol a gwirfoddolwyr.
- c. Llwybrau cerdded o ganol pob tref a phentref â chod lliwiau ar gyfer hyd a lefel anhawster y gwahanol lwybrau, wedi eu cefnogi eto gan haneswyr lleol, stiwardiaid cymunedol a gwirfoddolwyr ar gyfer cynnwys mannau o ddiddordeb a chreadigrwydd.
- d. Dull cydlynol ar gyfer helpu busnesau bach i sefydlu gwasanaethau cymorth i ymwelwyr yn rhan o gynlluniau adfywio canol trefi – er enghraifft, llety gwely a brecwast, caffis, tai bwyta, cyflenwadau ar gyfer gweithgareddau awyr agored, rhoddion a chynnyrch lleol, adfywio canol trefi. Bydd hyn yn cynnwys dull ar y cyd i fynd i'r afael ag agweddau negyddol, fel digartrefedd, offer cyffuriau ac ymddygiad gwrthgymdeithasol, ac mae cysylltiad agos ag Amcan 1.4.

3. Rhoi hwb i ddyheadau ein pobl, a'u hysgogi nhw:

- a. Hyrwyddo manteision defnyddio'r Gymraeg a dwyieithrwydd i gael cyflogaeth fedrus ar draws y sectorau yng Nghymru.
- b. Darparu llwybr at sgiliau, profiad, cymwysterau a chyflogaeth ar gyfer y rhai sydd heb waith, trwy'r Parthau Cymunedol a rhaglenni cyflogadwyedd, â chymorth rhaglenni gwrthdlodi Llywodraeth Cymru ac addysg bellach ac addysg uwch.
- c. Cymorth cynnar, wedi ei dargedu, ar y cyd â rhaglenni cyflogadwyedd ac addysg ar gyfer trigolion sy'n fwy agored i niwed – er enghraifft, plant sy'n derbyn gofal a phobl yn y System Cyfiawnder Troseddol.
- d. Cysylltu trigolion di-waith â chyfleoedd swyddi lleol – bydd sicrhau

¹Astudiaeth Achos Parc Gwledig Barry Sidings <https://www.thebicycledoctor.com/pages/bike-park-barry-sidings-cafe>

cyfweiliadau ar gyfer trigolion mewn busnesau newydd a gefnogir a'r sector cyhoeddus, ar ôl cwblhau rhaglenni, yn darparu cymhellion.

- e. Ymrwymo i'r cyflog byw yn sefydliadau'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus, a'i hyrwyddo ymhlith cyflenwyr a gwasanaethau sy'n cael eu comisiynu.

4. **Datblygu Cynllun Cyfleodd, Graddedigion a Phrentisiaid Gwasanaeth Cyhoeddus Cwm Taf mewn ymateb i strategaeth cynllunio gweithlu gwasanaeth cyhoeddus integredig.** Cydnabod y prinder sgiliau yn llawer o'n gwasanaethau cyhoeddus ni ar hyn o bryd ac, wrth i'n poblogaeth ni heneiddio, mae cyfleodd i feithrin ein rhai ni ein hunain trwy dargedu hyfforddiant ar gyfer oedolion a phobl ifainc mewn meysydd fel nyrsio, cymorth gofal ac iechyd, gwaith cymdeithasol, gofal maeth, meddygaeth a gweithwyr proffesiynol perthynol i iechyd. Mae hefyd gyfle i brentisiaethau gwasanaethau cyhoeddus cyffredinol sy'n darparu lleoliadau mewn sefydliadau partner ar gyfer meithrin gweithlu'r dyfodol. Hefyd, mae'n bosibl bydd dinasyddion eisiau ymgymryd â nifer o wahanol rolau ar draws gwasanaethau cyhoeddus â chydlyniant a chymorth.
5. **Archwilio ymhellach i gyfleodd datblygu ynni adnewyddadwy a thai cynaliadwy â chyllid cymunedau cysylltiedig.** Gallai hyn gynnwys:
  - a. Targedu ac ehangu gwasanaethau i fynd i'r afael â thlodi tanwydd, gan gynnwys cynlluniau ynni cymunedol ac insiwleiddio cartrefi. Gall Parthau Cymunedol gael eu defnyddio fel hybiau ar gyfer targedu cymorth a chyfeirio aelodau o'r gymuned.
  - b. Cymorth ar gyfer ehangu unedau tai cymdeithasol llai, fforddiadwy, wedi eu hinswleiddio'n dda, i gefnogi gwaith adfywio canol trefi.
  - c. Gweithio gyda phobl hŷn i ddatblygu amrywiaeth o gartrefi mewn cymunedau sy'n deall dementia – er enghraifft, llety unedau llai, cyfadeiladau ymddeol, llety gwarchod, cartrefi gofal a chyfleusterau gofal ychwanegol.
6. **Datblygu Cynllun Marchnata'r Cymoedd, a'i roi ar waith, i hyrwyddo ein cymoedd ni fel lle i fyw, i weithio ac i chwarae.** Dull cydlynol i hyrwyddo'r holl gyfleodd yn rhan o'r amcan llesiant yma.

Tymor canolig (hyd at 10 mlynedd)

- **Annog cyfleodd datblygu ac adfywio wrth i'r Fargen Ddinesig ddarparu swyddi a dwyn ffrwyth yn sgil buddsoddiadau, gan gynnwys denu gwestai.**
- **Cefnogi datblygu economi lân.**

Tymor hir (10–30 o flynyddoedd)

- **Economi gynaliadwy, egniol, ac sy'n ehangu, â chyfraddau cyflogaeth yn gyfartal â chyfartaledd y Deyrnas Unedig.**
- **Diwydiant twristiaeth ffyniannus sy'n denu pobl o bell ac agos, gan fwynhau ein hamgylchedd naturiol, ein hanes a'n diwylliant ni.**

CAMAU NESAF

Cafodd yr amcanion llesiant drafft eu cymeradwyo gan y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ar 28 Mehefin 2017. Byddan nhw'n cael eu datblygu dros y misoedd nesaf (Gorffennaf–Rhagfyr 2017) trwy ymgysylltu ac ymgynghori, mewn gwahanol ffyrdd, â'n cymunedau a'n rhanddeiliaid ni, gan gynnwys Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol.

Rhan allweddol o hyn fydd proses ymgysylltu helaeth ynglŷn â'r amcanion eu hunain ac, yn bwysicach, y ffactorau a fydd yn penderfynu'r camau i'w cymryd ar gyfer eu cyflawni nhw – er enghraifft, syniadau, dichonoldeb ac ymyriadau/mesurau posibl.

Bydd yr amcanion drafft, a'r camau, yn cael eu rhannu â gwahanol grwpiau, mewn ffurfiau priodol, i annog ymgysylltiad, dealltwriaeth a gweledigaeth tymor hir ar gyfer ein cymunedau ni, ac ar y cyd â'n cymunedau ni. Bydd amrywiaeth o ddulliau ymgysylltu yn cael eu defnyddio, gan gynnwys gweithdai, achlysuron cyhoeddus, gwefan Ein Cwm Taf, arolygon, y cyfryngau cymdeithasol, grwpiau'r gymuned, a chylchoedd trafod eraill. Bydd hefyd achlysur lansio, a bydd gofyn i gynrychiolwyr amrywiaeth o randdeiliaid fynd â'r Amcanion drafft i'w sefydliadau a'u grwpiau nhw eu hunain, a rhoi adborth.

Bydd y broses ymgysylltu gychwynnol, dros fisoedd yr haf, yn llywio'r gwaith ailddrafftio. Bydd angen i'r ail ddrafft gael ei gymeradwyo gan y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ym mis Medi, cyn y cyfnod ymgynghori statudol.